

**Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för examen i
fritidspedagogik
HT 2013**

Elevinflytande

Hur förhåller sig pedagoger till elevinflytande på
fritidshemmet?

**Karolin Follin
Angelica Klang**

Sektionen för lärande och miljö

Högskolan Kristianstad | www.hkr.se

Författare

Karolin Follin

Angelica Klang

Titel

Elevinflytande. Hur förhåller sig pedagoger till elevinflytande på fritidshemmet?

Handledare

Sandra Nilsson

Examinator

Sara Lenninger

Sammanfattning

Syftet med vår uppsats är att se vilka förhållningssätt pedagoger har när de arbetar med elevinflytande på fritidsverksamheten. I det första kapitlet av uppsatsen presenteras den tidigare forskning kring elevinflytande, demokrati och ansvar som är väsentlig för vårt arbete. Den teoretiska utgångspunkten presenteras sedan utifrån Vygotskijs, Deweys och Piagets teorier som är relevanta i uppsatsen. Elevinflytandet i fritidshemmet visade sig vara ett tämligen obeforskat område. I slutet av arbetet diskuteras den tidigare forskningen gentemot resultatet av de intervjuade pedagogerna. Det framkommer att verksamheterna behöver arbeta mer med elevers ansvar samt öka elevinflytandet. Det påvisades även att arbetet med demokrati är bristfälligt i dagens verksamhet.

Ämnesord

Elevinflytande, delaktighet, samspel, ansvar, fritidshem, fritidspedagoger, pedagogik, förhållningssätt.

Innehåll

1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och problemformulering	8
2 Litteraturgenomgång	9
2.1 Verksamheten på fritidshemmet.....	9
2.2 Elevinflytande och demokrati	11
2.3 Ansvarskänslan hos eleverna	14
2.4 Demokrati och delaktighet	16
3 Teoretisk utgångspunkt	21
3.1 Lev Vygotskij.....	21
3.2 John Dewey.....	22
3.3 Jean Piaget.....	23
4. Metod	25
4.1 Val av metod	25
4.2 Urval och Undersökningsgrupp	25
4.3 Genomförande.....	26
4.4 Metoddiskussion.....	27
4.5 Etiska övervägande	28
5. Resultat.....	29
5.1 Arbetet med elevinflytande på verksamheterna	29
5.2 Arbetet med elevernas ansvar på verksamheterna	35
6. Analys.....	40
6.1 Pedagogernas förhållningssätt kring elevinflytande	40
6.2 Pedagogernas arbete med elevinflytande	41
7 Diskussion	43
7.1 Resultatdiskussion.....	43

7.2 Förslag på vidare forskning.....	48
Referenslista	50
Bilaga 1	55
Bilaga 2	57

1 Bakgrund

Idag behöver eleverna i den svenska grundskolan få en större förståelse kring inflytande i verksamheten, men även få möjlighet att göra sin röst hörd och påverka dess innehåll. Elevernas åsikter och tankar skall tydliggöras genom att låta de vara delaktiga i planeringen och ge åsikter kring verksamhetens uppbyggnad och funktion menar Jarko Tuiskus (Tuiskus, 2009). Denna studie fokuserar därför på hur fritidshemmets pedagoger arbetar med elevinflytande utifrån läraruppdraget. I allmänna råd för fritidshem (Skolverket, 2007) står de att det är nödvändigt att personalen får en inblick i vilka aktiviteter eleverna väljer under sin vistelse på fritidshemmet för att kunna möta och stötta dem i deras utveckling. Elevinflytande är ett begrepp som är återkommande i läroplanen och som även omfattar ansvar, delaktighet och den demokratiska processen. I den demokratiska processen ska eleven ha möjlighet att påverka sin tid på fritidshemmet och ta ansvar för sitt individuella agerande men också för de andra som befinner sig i verksamheten. Eleverna ska ha möjligheten att kunna ha inflytande på verksamheten och få information om frågor som berör dem där informationen ska anpassas till elevernas ålder och mognad.

I en skrift från lärarförbundet gjord av Britt-Marie Parling (Parling, 2005) beskriver författarna att fritidspedagogik syftar till att skapa lärandemiljöer för eleverna där kunskap utvecklas för att delta i samhällslivet och där barnen tillsammans med pedagogerna konstruerar en meningsfull fritid. Vidare betonas det att all verksamhet bygger på frivilligt deltagande. Verksamheten strävar efter innehåll och arbetsformer som gynnar elevernas känsla av gemenskap och det är elevernas intresse och behov som skall styra deras tid (Parling, 2005). Genom att elever förstår och tillämpar sitt eget ansvarstagande lär de sig att ta ansvar för sig själva, sina handlingar och sina medmänniskor.

Utifrån läroplanen för grundskolan (Skolverket 2011) skall skolans undervisning bedrivas i demokratiska arbetsformer så att eleverna är förberedda för att delta i samhällslivet. Genom att låta eleverna påverka sin egen undervisning får de möjligheten att utveckla sitt elevinflytande och ta mer ansvar för sin utbildning och tiden på fritids. Skolan har i uppdrag att inspirera eleverna utifrån deras kreativitet, nyfikenhet och självförtroende till att prova på egna idéer. För

att detta ska bli möjligt behöver eleverna få ta initiativ och ansvar i sitt skolarbete och därmed få utvecklas till att arbeta självständigt och i grupp (Skolverket 2011).

Allmänna råd och kommentarer säger att i fritidsverksamheten (Skolverket, 2007) ska eleverna ha möjlighet att utveckla sin förståelse för vad demokrati är genom att få uttrycka sina tankar, åsikter och kunna påverka innehållet. Arbetet ska ske dagligen med elevinflytande och delaktighet för att kunna skapa förståelse för den demokratiska processen. För att uppnå detta behöver eleverna delta i samlingar, planeringar och utvärderingar utifrån deras erfarenhet och ålder vilket även Ann Philgren diskuterar om. Philgren (2012) fokuserar på elevinflytandet i skolan och där hon diskuterar om vart bestämmelserna kommer ifrån, är det lärarlaget eller eleverna? Fritidshemmets verksamhet bygger på elevernas socialisation och att utveckling sker i grupp där självkänslan och identiteten utvecklas i samspel med andra. I en väl fungerande grupp har eleverna glädje av varandra och det är inom gruppen som sociala normer och värden prövas och utvecklas. Gruppen är därför en viktig del för det demokratiska tänkandet, jämställdheten och andra värdegrundsfrågor som kan omsättas i konkreta handlingar (Skolverket, 2007).

Enligt skollagen (SFS 2010:800) skall fritidshemmet stimulera elevernas utveckling och lärande, samt erbjuda eleverna en meningsfull fritid och rekreation. Elevers inflytande är därför oerhört viktigt då det är eleverna som skall stå i centrum. I en granskning gjord av skolinspektionen (2010) undersöks kvalitén i fritidshemmen. Granskningen visade på att många av fritidshemmen inte uppfyller kraven på hur pedagogerna ska bemöta elevernas inflytande, ansvar och elevernas demokratiska processer. Möjligheterna för elevernas påverkan och ansvar inom verksamheten finns inte och i undersökningen framhålls att pedagogerna istället försöker avläsa elevernas åsikter. Detta resulterar i att eleverna är omedvetna om sitt eget inflytande och att ansvaret uteblir.

Fritidspedagogikens olika kunskapsområden ska täcka hela verksamheten och pedagogerna måste beröra alla mål i den pågående verksamheten. Enligt Parlings skrift i lärarförbundet (2005) har fritidspedagogiken en rad olika kunskapsområde som även innefattar elevernas inflytande och ansvar. Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället (Skolverket

2011). Många barn tillbringar mestadels av sin fria tid i fritidsverksamhet, och skolans uppdrag sträcker sig även hit.

1.2 Syfte och problemformulering

Syftet med den här studien är att undersöka hur pedagogerna i fritidsverksamheterna arbetar med elevinflytande och hur deras förhållningssätt kring elevinflytande ter sig i verksamheten.

Frågeställningar

- Hur förhåller sig pedagogerna till arbetet med elevinflytandet i fritidshemmet enligt sina egna uppfattningar?
- Hur anser sig pedagogerna arbeta med elevinflytandet i fritidsverksamheten?

2 Litteraturgenomgång

I det här avsnittet kommer vi att presentera den forskning som ligger till grund för arbetet. Forskningen är grundad på vetenskapliga studier utifrån fältstudier i olika verksamheter där ämnet är relevant för studien.

2.1 Verksamheten på fritidshemmet

Johansson (2011) poängterar att fritidshemmets verksamhet bygger på rutiner som präglas av frihet för eleven att själva åstadkomma aktiviteter utifrån deras egna initiativ eller utifrån pedagogernas synpunkter. Enligt Johansson (2011) beskrivs det informella lärandet som sker på fritidshemmet som en process som styrs av den enskilde individen. Eleven väljer själv vad denne vill lära sig. Vidare betonar Johansson (2011) att det informella lärandet är mindre kopplat till fasta ramar. Holmberg (Pihlgren, 2011) fokuserar på fritidspedagogens arbete med normer och värden. I enlighet med det gamla uttrycket att ”barn gör inte som vi säger, de gör som vi gör” menar Holmberg (Pihlgren, 2011, s. 60) att arbetet med värdegrunden skall ske i enlighet med läroplanens avsikt samt att pedagogen skall vara en förebild i arbetet där uttryck och handlande skall ske på ett sådant sätt som präglas på eleverna. Vidare menar Holmberg (se Pihlgren, 2011) att fritidspedagogen själv också behöver en stabil och trygg grund att stå på för att kunna bemöta barnen i verksamheten i olika situationer. Pedagogerna bör samtala med varandra och vara eniga om de mål som är utsatta för den enskilda verksamheten. Klerfelt och Haglund (2011) argumenterar vidare att pedagogen behöver ha kunskaper om elevernas identitetsskapande och deras sociala kompetens samt hur arbetet med detta ska ske i en gruppkonstellation. Pedagogerna som arbetar på fritidshemmet bör därför skapa relationer till varje elev som gör att denne blir sedd och bekräftad av den vuxne. Vidare menar Klerfelt och Haglund att pedagogen på fritidshemmet bör vara en aktiv demokratisk ledare som närvarar och utmanar barnens lek och intresse samt ser till varje enskild individs behov (Klerfelt & Haglund 2011).

Holmberg (se Philgren, 2011) poängterar även att fritidshemmet skall vara i enlighet med skolan där regelsystemet fungerar densamma. Även enskilda regler för fritidshemmet skall finnas i verksamheten men det skall vara sådana regler som barnen har haft en påverkan i. Reglerna skall vara sådana som är uppnåbara och som är enkla att följa (se Philgren, 2011).

Arenhill-Beckman (se Philgren, 2011) menar att tiden inte är den bundna faktorn, utan fritidshemmet kan i flera veckors tid arbeta med ett och samma ämne som engagerar eleverna och som de har skapat ett intresse för. Enligt Rohlin (Rohlin, 2001) är temaarbete en av de arbetsmetoder som bör utvecklas inom skolan. Ett samarbete mellan skolan och fritidshemmet bör ske där pedagogerna och dess kompetenser formar verksamheten. Innebörden i temat syftar till att aktiviteten skall bearbetas ur olika perspektiv som innefattar kontinuerlig inläring och utveckling där lek och temaarbetet är knutet till elevens egna erfarenheter och dess kunskaper.

Pedagogerna har till sin hjälp en pedagogisk planering som benämns didaktik och har sitt ursprung i grekiskans *didaskalia* som betyder undervisning (Lindström & Pennlert, 2008) och vilket innebär läran om undervisning. De didaktiska begreppen används av pedagogerna vid sin planering av aktivitet eller undervisning samt hur aktiviteten kan genomföras. Enligt Sträng (Sträng, 2005) har hela personalstyrkan inom verksamheten en stor utmaning när de gäller att ordna verksamheten. Genom planering, skapande, genomförande och att leda verksamheten införs det en verklighetsförankring för ett livslångt lärande för den enskilde individen. Utmaningen som personalstyrkan har påverkar varje undervisning där val av innehåll och metod skall passa varje individ. Dessa pedagogiska faktorer kan sammanfattas som de didaktiska frågorna, vad undervisningen ska handla om, hur den ska genomföras, varför den ska genomföras och för vem ska den genomföras (Sträng 2005). Rohlin (2011) skriver att genom att utgå i från frågan vem pedagogerna erbjuder en aktivitet för och vilken metod som används, bildas ett syfte där frågor om val och medvetenhet uppstår för kunskapsutvecklingen. Vidare menar Rohlin (2011) att fritidshemmets fokus ligger på elevernas sociala utveckling gentemot skolan där det handlar om lärande. De olika frågorna kring var eller hur utvecklingen respektive lärandet sker kan förstås vara olika i olika sammanhang. Klerfelt och Haglund (2011)

menar att fritidshemmet har fyra områden som är centrala: erbjudande, ideal, kontroll och legitimering. Utifrån dessa centrala begrepp kommer pedagogens arbete att handla om att planera och presentera de olika erbjudandena. Urvalet av erbjudanden, deltagandet och handlingarna är uppfattningen om vad som är en bra och utvecklande verksamhet för eleverna. Författarna menar att didaktiken handlar om skapande och betonar den strukturen i verksamheten där de olika förhållanden sammanlänkas och skapar en ordning som ger pedagogerna kontroll och en överblick i verksamheten.

2.2 Elevinflytande och demokrati

Christer Wede (2011) diskuterar i sin rapport "Arbetslaget söker sina uppgifter" om elevers inflytande i skolan. Wede (2011) menar att eleverna inte bara ska ha ett inflytande i hur miljön på skolgården skall se ut, skolmaten eller hur klassråden samt elevråden skall ha för diskussionsunderlag. Begreppet elevinflytande är inte självklart och Wede (2011) anser att det inte har samma betydelse överallt. Begreppet samspelar oftast tillsammans med demokrati och medverkar i diskussionen kring elevers inflytande. Lärarens uppgift är att åstadkomma en verksamhet där eleverna lär sig genom demokrati, demokratiska förhållningssätt och förstå demokrati i skolan anser Philgren (2012). Philgren (2012) menar även att eleverna skall lära sig genom att uppleva elevinflytandet och förstå inflytandet över det som är relevant för lärandet. Skolverket skriver i sin rapport "Jag vill ha inflytande överallt" gjord av Amelie Tham (Tham,1998) att elevinflytande är ett ord med en positiv laddning. Elevinflytande ger eleverna rätten till att diskutera gemensamma frågor kring undervisningen och skolan tillsammans med sin lärare. Det är rektorns ansvar att tillsammans med pedagogerna och eleverna att synliggöra elevinflytandet dock är det pedagogerna som har rätten till att bedöma om elevernas inflytande är tillräckligt (Tham, 1998). Vidare diskuterar Wede (2011) att inflytande är en förutsättning till elevers lärande och som även finner stöd i FNs barnkonvention, närmare bestämt i artikel 12 som beskriver inflytande och ansvar på detta sätt:

Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

(FN:s barnkonvention 2006
s.208).

I skolans värld översätts detta till att läraren ska fråga eleverna vad de anser om saker innan det bestäms. Varje elev har också rätt att säga sin egen mening och höras i frågor som berör eleven och deras åsikter ska tas hänsyn till. En rättighetsbaserad skola är ett samarbete mellan UNICEF och kommunerna samt landsting i Sverige där arbetet tar sin utgångspunkt i barnkonventionen. Arbetet utgår från fem olika byggstenar som handlar om att eleverna ska ha kunskaper om barnkonventionen, elevinflytande och en medvetenhet om sina rättigheter inom skolans styrning. Engagemang för sina egna och andra barns rättigheter är också en del av arbetet samt ett samarbete mellan skolan och omgivningens insatser som socialstyrelsen.

Barnkonventionen har som mål att den ska sätta sin prägel på vad skolan vill uppnå, vilka värderingar de har och vilket förhållningssätt de eftersträvar. Den syftar även till att alla beslut som tas på skolan mellan elev och lärare ska ske i samspel. Eleverna ska tillsammans med pedagogerna uppfylla och få kunskap om mänskliga rättigheter.

En studie gjord av Sebba och Robinson (2010) om rättighetsbaserade skolor i Storbritannien visade att eleverna i dessa skolor blev mer medvetna om sina rättigheter om inflytande vilket resulterade i ett ökat elevinflytande i skolan. Detta gjorde att eleverna fick större självförtroende och i sin tur gav en mer trivsamt samhörighet på skolan. Lindström och Pennlert (2009) påpekar också att ett elevinflytande kan vara både indirekt och direkt. Utifrån det indirekta inflytandet utgår läraren ifrån elevens erfarenhet, deras förkunskaper och vilka behov eleven har. Den direkta innefattar elevens intresse, önskemål samt att eleven ska kunna påverka sin undervisning. Hur man som pedagog tar reda på vilken förkunskap eleven har i ett indirekt elevinflytande kan ske både mellan pedagog och elev, i grupp men också med hjälp av olika artefakter som test eller genom bilder (Lindström & Pennlert 2009).

När eleverna får vara med och bestämma över sitt arbete och vara delaktig i planeringen resulterar detta i en större motivation. Samtal med eleven om vilka mål och vilka vägar denne kan gå har betydelse för elevens motivation och lärandeprocessen i det direkta elevinflytandet. Vidare menar Lindström och Pennlert (2009) att när eleven utvecklas och blir äldre ska både inflytandet och ansvaret hos eleven öka, både för sitt och det gemensamma arbetet. Elevinflytandet ställer krav på pedagogen att visa eleven tillit till deras förmågor och då våga ge eleverna mer utrymme i undervisningen. Men som påpekats av Pihlgren (2011) är elevernas tillgång till inflytande ofta litet både inom skolan och på fritidshemmet. Inflytandet hos eleverna begränsas ofta till områden som kan ses som oväsentliga och elevernas frågor blir ej uppmärksammade och elevernas lärande under fritidshemmets vistelse lämnas oftast åt slumpen. Trots att fritidshemmet ses som en friare miljö brister elevinflytandet dessvärre menar Pihlgren (2012).

I en studie av Marianne Dahl (2011) som syftade till att undersöka varför en del elever lämnar fritidshemmet medan vissa elever stannar kvar längre upp i åldrarna, visade resultatet skillnad mellan två fritidshemsverksamheter där elevernas perspektiv kommer fram. På den ena verksamheten upplevde eleverna att de aktiviteter som erbjöds var enkla och mer inriktade mot de yngre eleverna. Eleverna kände sig åsidosatta för att materialet och aktiviteterna inte var det som de hade önskat och därmed upplevde eleverna att inflytandet över deras tid på verksamheten var för liten. På den andra fritidsverksamheten visade det sig att eleverna ansåg att utbudet var mer attraktivt då avdelningen var åldersanpassad (Dahl, 2011). Danell (2006) redovisar i sin avhandling om hur eleverna såg på sitt inflytande i fritidshemmet. Eleverna menade att de var nöjda med elevinflytande i verksamheten och att det var viktigt för dem att få ta del i det som bestämdes. Vidare konstaterar Danell (2006) att pedagogerna i undersökningen var medvetna om att eleverna skall ha elevinflytande i verksamheten men att eleverna ofta var omedvetna om när dem skall vara med och bestämma.

Söderström (2006) menar att när det gäller elevinflytande kan ansvaret ses som ett mål i sig då en ansvarstagande invånare ses som en förutsättning för att ett samhälle skall kunna

fungera demokratiskt. Ansvar sätts i förbindelse med demokratin och har inte eleverna inflytande över sin skolsituation har de inget att ta ansvar för och därmed ingen påverkan.

2.3 Ansvarskänslan hos eleverna

Elvstrand (2009) diskuterar i sin avhandling om att ansvar är ett värde som lyfts fram och förutsätts i texter som innefattar elevers möjligheter till inflytande. Vidare betonar författaren samhörigheten mellan begreppen elevinflytande och ansvar och konstaterar att det ligger i samma mening och att dessa är av samma innebörd. Genom att elever på olika sätt tar ansvar för sig själva och för sina handlingar skapas förutsättningar för individer att bli delaktiga. Genom att vara ansvarsfull och visa ett ansvarsfullt beteende blir delaktigheten en motivation för eleverna. Ansvar kan ses som ett uttryck för olika arbetsuppgifter som eleverna utför men också genom solidaritet gentemot andra människor. En vanlig företeelse enligt Pihlgren (2011) är att fånga elevernas intresse och låta dem ta ansvar för sitt eget lärande. När eleverna har eget arbete kan de under vissa tillfällen välja i vilken ordning de vill öva på vissa uppgifter. Dock är det av högsta prioritering att pedagogen har ett tänkbart syfte med undervisningen och synliggör det på ett sådant sätt så varje elev förstår. Det är också viktigt att pedagogen samtidigt funderar över uppgiftens funktion och vilket mål som skall uppnås för varje elev. Eleverna i Elvstrands (2009) undersökning poängterar att ansvaret ökar utifrån stigande ålder och med detta blir eleverna mer ansvarsfulla. Eleverna menar också på att detta ger dem en viktig position på skolan och en större status i förhållande till eleverna i de yngre åldrarna. Elvstrand (2009) menar även att ansvaret får eleverna att utveckla en förståelse kring hur den enskilde individen fungerar i diverse situationer, hur denne lär sig samt vad individen behöver.

I en studie om elevansvar gjord av Söderström (2006) fick eleverna möjlighet att styra det egna innehållet utifrån individuella intressen och behov. Resultatet visade att ansvar är en viktig del för elevernas studier där de själva påvisar sitt agerande och sin studieteknik. Detta

är dock en arbetsmetod som ställer höga krav på elevens självständighet och att eleven ska kunna använda sig av ett relevant och meningsfullt innehåll. I intervjuerna med lärarna fann Söderström (2006) att dessa ansåg att det fanns elever som hade problem med ansvarstagandet, både att jobba självständigt och svårt att styra sig själva och det egna arbetet. Studiens fokus inriktade sig på elevens och lärarens syn av elevansvar i skolarbete som innefattar läxor, grupparbete och ordning av material. Varje individ var tvungen att ta sitt eget ansvar, vilket krävde en utveckling av elevens förmåga att kunna arbeta självständigt. Det vill säga att ansvarstagandet är en process i samspel med andra. Utifrån de intervjuer som Söderström (2006) gjorde framkom det att under de tillfällena som eleverna hade eget arbete valde de att göra de uppgifter som skulle lämnas in härnäst. Eleverna ansåg också att jämfört med vanliga lektioner var strukturen otydlig och de fick bestämma själva vad de vill jobba med. Arbetet var oftast individuellt där eleverna själva fick välja arbetsuppgifter och valfri placering vilket resulterade i en mer avslappnad lektion ansåg eleverna. Samtidigt visade resultatet att eleverna lärde sig mer på en strukturerad lektion där läraren bestämde och eleverna arbetade med samma ämne. I studien beskrivs ansvar som elevernas självstyrda arbete och vidare kopplas det till att eleven har olika förutsättningar och därmed kan lägga upp sina studier på dessa arbetstillfällen.

Pihlgren (2011) menar att på fritidsverksamheten kan eleven planera sin egen aktivitet utifrån sitt intresse. Om eleven ska kunna ta ansvar för sitt eget lärande krävs det att eleven är medveten om hur den enskilda utvecklingen framskrider. Detta kan ske genom utvecklingssamtal som är ledande av eleven. Pedagogen ska lämna underlag till föräldrar om elevens utveckling och lärande (Skolverket 2011) eftersom verksamheten bidrar till skapandet av möjligheter till aktiviteter som stödjer elevens kunskapsutveckling. Här kan fritidshemmet även bidra med att belysa elevens sociala utveckling som kamratrelationer och hur eleven kan samarbeta med andra. Men det diskuteras också kring hur elevens bemötande och språk är. Utvecklingssamtalet skall vara ett lärande för eleven anser Pihlgren (2011). Fritidsverksamheten har ett eget formulär (se nedan) där positiva resultat på elevledda utvecklingssamtal i både upplevelse och kunskapsresultat betonas.

Fritids

Namn:

Datum:

Det här går bra:

Det här vill jag bli bättre på:

Det här är jag stolt över och vill upp på utvecklingssamtalet:

Lärarens kommentar:

(Formulär inför utvecklingssamtalet: fritids. Illustration: Ann S. Philgren 2011, s.172)

En annan aspekt av ansvar hos eleven är att på olika verksamheter runtom betonas vikten av att elever ska ta ansvar för diverse saker som hantering av mellanmålet eller en form av städning (Pihlgren, 2011). Detta kan vara ett bra sätt att träna ansvarskänslan hos eleverna vilket även kan stärka deras eget ansvarstagande. De uppgifter som tilldelas måste kännas betydelsefulla för den enskilde individen samt att förståelsen kring uppgiften fallerar om eleven inte utför den. De olika ansvarsuppgifterna behöver kontinuerligt uppmärksammas i gruppen vilket kan ge feedback om ansvaret och vilka konsekvenser där blir om inte uppgiften görs.

2.4 Demokrati och delaktighet

Pihlgren (2011) framhäver tre kontexter där demokratin kan belysas inom skolan och fritidshemmet vilka är klassråd, stormöte och samling. Dessa möten kan ses som direkt demokratiska där varje individ kan göra sin röst hörd och framföra sin åsikt. En samling äger oftast rum på fritidshemmet medan ett klassråd används inom skolan (2011). Vidare

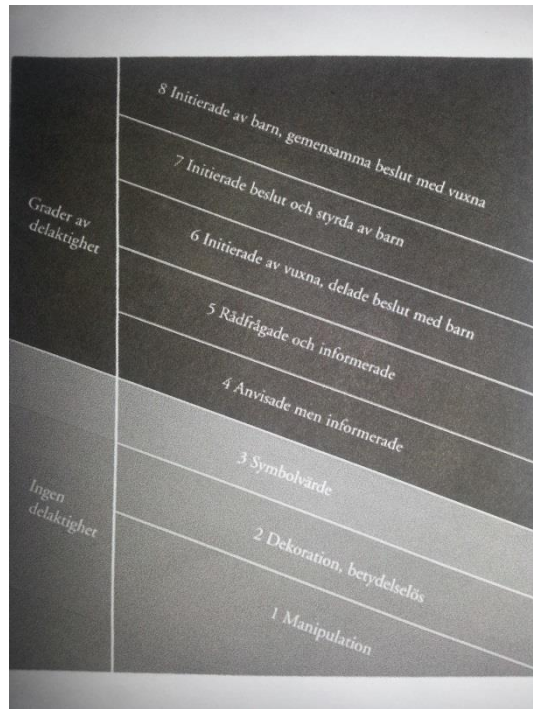
menar Pihlgren (2011) att samling är av den vanligaste arbetsformen inom fritidshemmet och som sker dagligen under fritidshemmets eftermiddag. Syftet med samlingen är att eleverna skall skapa en sammanhållning i gruppen och där samlingen ses som ett forum för information från både pedagoger och elever (Pihlgren, 2012).

Ordet demokrati förekommer inom skolans verksamhet med jämna mellanrum men inte lika omfattande inom fritidshemmet. Uppdraget kring demokratin i skolan redogörs i Elvstrands (2009) avhandling som syftar till att framhäva pedagogernas tankar kring demokrati. Pedagogerna som medverkade i undersökningen menar att processen i demokratin skall tränas både genom elevinflytande och genom träning av demokratiska kompetenser inför framtiden. De beskriver det demokratiska arbetet som något svårt och som behövs ske under utveckling. En del av deras utvecklande arbete är strävan mot att ge eleverna artefakter för att kunna agera i demokratin, vilket Elvstrand (2009) belyser som demokratiska kompetenser och som innefattar samspel gentemot övriga elever samt pedagoger men även samarbetsförmågan. Vidare betonas det att eleverna behöver kompetenser som innehåller aktivt kunskapssökande, vetgirighet och ansvarstagande. Det som också spelar roll inom demokratiska kompetenser är elevernas rättigheter och skyldigheter inom skolan men också de delar som fokuserar på individens lärande. Eleverna ska även kunna ifrågasätta varför saker och ting görs på ett visst sätt samt varför vissa delar är relevanta för deras studier (Elvstrand 2009).

Pihlgren (2011) betonar vidare att demokrati måste läras genom praktik. Demokrati är ett förhållningssätt och en idé samt att det finns tre centrala grundstenar för arbetet med demokratin.

1. Fritidshemmet och skolan är inrättningar, som har till uppgift att lära och träna blivande demokratiska medborgare.
2. Liksom med andra förhållningssätt måste barn ges tid att träna och diskutera demokrati och dess spelregler. De kan dem inte från början.
3. Barn har alltid rätt att säga sin mening, få den respekterad och påverka beslut (även om de inte alltid kan bestämma)

Vidare beskriver Pihlgren (2011) om hur arbetet med de centrala byggstenarna skall utföras. Genom att klassläraren och fritidspedagogen samverkar med arbetet åstadkommer de en verksamhet där det demokratiska förhållningssättet präglar barnen, hur det demokratiska arbetet fungerar samt att barnen känner att de har inflytande över det som är viktigt på fritidshemmet. Elvstrand (2009) menar att delaktighet kan innefatta många olika aspekter då begreppet används på olika sätt och i olika sammanhang. Delaktighetens betydelse i relation till skolan ses som social delaktighet där gruppgemenskapen är i fokus genom vänskap, relationer, grupptillhörighet och acceptans. Politisk delaktighet innefattar beslut om elevernas rätt till inflytande utifrån barnrättskonventionen. Vidare beskrivs det att delaktighet kan kopplas till aktivt deltagande men även delaktighet utan att vara verksam i sammanhanget. Ett redskap som Elvstrand (2009) presenterar i studien är Harts delaktighetsstege (*Ladder of participation*) som utvecklade av Arnstein (1969) i syfte att mäta medborgarinflytande som sen har utvecklats till barns delaktighet i beslutsfattande. Elvstrand (2009) har översatt modellen till svenska och denna presenteras nedan.

Harts delaktighetsstegen, Hart (1997,s.41)

Stegen består av åtta steg där de tre lägsta inte innefattar någon delaktighet

- Manipulation är nivå ett och kan vara en elev som framför en annans åsikt utan att förstå betydelsen av vad man säger.
- Dekoration är nivå två där eleven fungerar som ett objekt i en reklam.
- Symbolvärdet som handlar om situationer där elevens delaktighet ska bli större men inte lyckats med det.

Dessa tre nivåer enligt Elvstrand (2009) bestämmer inte vilka aktiviteter som är bra eller dåliga utan syftet är att synliggöra när eleverna inte är delaktiga. De resterande nivåerna på stegen innefattar hur mycket delaktigheten stiger. På nivå fyra blir eleven informerad om vad som sker vilket ses enligt Elvstrand (2009) som en huvudsaklig förutsättning för delaktighet. Enligt Närvänen Näsman (Elvstrand 2009) tillhör den fjärde nivån inte delaktigheten i med att eleven inte är aktiv. Desto högre man kommer på stegen ju mer

delaktig blir man i aktiviteten. Fördelen med att använda sig utav delaktighetstrappan är att ha möjligheten till att fastställa och att bedöma inflytandet och delaktighetens utveckling för att bli bättre på att utöva sitt eget inflytande.

3 Teoretisk utgångspunkt

I detta kapitel presenteras den teoretiska utgångspunkten där fokus ligger på Vygotskijs sociokulturella perspektiv. Fortsättningsvis presenteras även Piagets teorier kring det konstruktivistiska perspektivet på lärandet och dess innebörd.

3.1 Lev Vygotskij

Lev Vygotskij var forskaren för framväxten av det sociokulturella perspektivet och som i synnerhet fokuserar på den sociala miljön som vi lever i. Det sociokulturella perspektivet framhävs i skolverkets allmänna råd och kommentarer där verksamheten på fritidshemmet bygger på att ”barns socialisation och utveckling sker i grupp” (Skolverket, 2014, s.37). Det sociokulturella perspektivet av inläring lämpar sig därmed väl till studier som fokuserar på socialisation och gemenskap. Utifrån detta perspektiv lär eleverna sig med hjälp av andra och deras utveckling i gruppen förstärks. Vygotskij menade att människor lär sig genom att delta i olika sammanhang, genom att vara med i en kontext där lärandet äger rum (Claesson, 2007).

Johansson (2011) redogör för det sociokulturella perspektivet där förmågan till lärandet betraktas som en del av en större och övergripande fråga om hur kunskapen återskapas i samhället. Johansson (2011) menar att skolan och utbildningen är viktiga delar i elevernas utveckling men lärandet är inte begränsat till specifika miljöer. Lärandet sker i interaktion mellan människor där individen och gruppen tar med sig viktiga lärodomar från sociala situationer och använder sig av dessa i framtiden. Sociokulturellt perspektiv fokuserar på i vilken omgivning lärandet sker och i vilket sammanhang (Skolverket, 2007).

Utifrån Vygotskijs pedagogik är syftet att vägleda de lärande genom ett utvecklingsförlopp (Stensmo, 2007). I den proximala utvecklingszonen äger lärandet rum och här lär sig eleven något nytt och därav förändringen till individens medvetenhet kring omvärlden. I zonen börjar den verksamheten som individen redan klarar av t.ex. vardagsbegrepp och som sedan

slutar i zonen där individen klarar sig själv, det vill säga, genom att lösa uppgifter med hjälp av instruktioner som sedan övergår till eget tänkande. Vygotskij betonar dock att undervisningen skall anpassas till en individuell utvecklingsnivå och att miljön i klassrummet skall vara av en social prägel där eleverna lär av varandra. Fritidsverksamheten är riktad mot grupper av elever och lärandet sker i samspelet mellan elev och elev men även genom elev och pedagoger (Holmqvist 2011). Genom att eleverna socialiserar sig med gruppen skapas ett lärande som är format av lek och gemenskap. Lärandet utifrån ett sociokulturellt perspektiv handlar om samspelet mellan människor och vilka praktiska och kognitiva artefakter som finns att använda sig av.

3.2 John Dewey

John Dewey säger att utbildningen innebär att individen får ta del av sociala medvetenheter. Dewey (Dewey, 2004) menade att individerna stimuleras i utbildningen genom den sociala situationen som skolan ger eleverna, samtidigt kan utbildningen ses som en påtvingad process där elevernas frihet bestäms i förväg. Genom att förstå syftet och de uppsatta målen för undervisningen anser Dewey (2004) att individens sociala samspel är viktig för att eleverna skall kunna ha tillgång till sitt eget inflytande i undervisningen. Samtidigt anser Dewey att eleverna är aktiva och sökande individer som lär sig genom att varva teori och praktik och som kom att kallas för begreppet "Learning by doing". Dewey anser att det är den lärande som skall vara i fokus och med hjälp av sin handledare lösa de uppgifter som finns tillgängliga. De fyra behoven som eleven är motiverade för i Learning by doing är ett socialt behov av gemenskap, en nyfikenhet av att utforska, en lust av att skapa och tillverka, och ett estetiskt intresse (Stensmo, 1994, s 186).

Dewey (Claesson, 2007) använde sig av sin aktivitetspedagogik där målet var att eleverna skulle samspela för att uppnå sina mål. Spontana aktiviteter ska vara grunden för elevernas inläring samt att samspelet i gruppen med andra elever ger en inblick i de kommande aktiviteterna i samhället. Dewey (2004) anser att utbildningen styrs av processen där delaktighet och gemenskap samspelas med varandra och bidrar till individens sociala

medvetenhet som, enligt Dewey (2004), är det optimala för socialisationen i skolan. Skolan är den plats där socialisation och lärande ger mest effektiva avtryck och där läraren får tillräckliga resurser för att kunna lära ut till individerna menar Dewey (2004). Den psykologiska läroplanen som Dewey har propagerat för innebär att individens intressen och dess behov är bestämmelser för utbildningens stoff och upplägg.

3.3 Jean Piaget

Piagets syn på lärandet handlar om den kognitiva aspekten av lärandet där han visar sitt intresse för hur det mänskliga intellektet utvecklas, dels hur människor kan veta någonting om sin omgivning. Claesson (2007) diskuterar kring Piagets konstruktivistiska teori där syftet är att låta individen få en förståelse kring det sammanhang som den befinner sig i. Den konstruktivistiska forskningen som tillämpades av Piaget, delar in individens tänkande i olika stadier och i olika processer. Forskarna menar, enligt Claesson (2007) att människor konstruerar sig egen bild av omvärlden och att den personliga konstruktionen är en del av en process. Vidare diskuteras det om att i ett undervisnings syfte skall läraren höra elevens resonemang kring och få en förståelse kring individens tänk (Claesson 2007). Detta resulterar i att eleven bygger upp en modell kring tänkandet och läraren kan på så vis fånga upp modellen och omstrukturera den genom utmaningar (2007).

Piaget uppfattade människans förmåga att lära som en egenskap som individen har utvecklats genom en kamp för överlevnad och därför fokuserar Piagets teori på förståelsen av lärandet som en jämviktsprocess. Individen strävar efter att upprätthålla en jämvikt i samspel med omgivningen. Detta sker genom en ständig process där individen anpassar sig till omgivningen och försöker få omgivningen att anpassa sig efter individens behov. Dessa processer har Piagets valt att kalla de assimiliativa och de ackommodativa. Processerna utgör en viss balans och har därför blivit till en jämviktsprocess.

Assimilation handlar om, utifrån Illers (2001) syn, på att integrera kunskap i en redan etablerad kunskapsstruktur och där ackommodation syftar på att omstrukturera den redan funna kunskapen och göra en sammanföring med den nya kunskapen. Piaget syfte med

dessa processer var att lärandet hos en individ kopplas samman med de redan etablerade kunskaperna och detta sker antingen assimilativt, där det nya läggs till med det gamla, eller ackommodativt, där det nya omstruktureras med det gamla.

Kunskaper, färdigheter och upplevelser är ett lärande som individen tar in från omgivningen och som förnyas och återskapas med hjälp av redan tidigare funna kunskaper (Illers, 2001). På så sätt bildas olika scheman och individen kan med hjälp av dessa scheman anpassa det nya lärandet i förändrade situationer vilket Illers (2001) menar på är det assimilativa lärandet. Vidare påpekar han att assimilativt lärande präglas av en lugn och stabil utveckling framåt och där kunskaperna byggs upp, förs samman och stabiliseras (2001)

Ackommodativt lärande fokuserar på att individen omstrukturerar sin redan funna kunskap och som aktiveras när individen hamnar i situationer där påverkan från omgivningen söker sig samman med den redan etablerade kunskapen (Illers, 2001). I ett ackommodativt lärande kan individen förstå sammanhanget i en process och övervinna en problemsituation genom att förnya processerna och få en klarare tanke. Illers (2001) menar på att det är genom det ackommodativa lärandet, som är avgörande för vad det är för kunskap och förståelse individen tar in. Sociala relationer och attityder är en förutsättning för att det ackommodativa lärandet skall fungera samt att individen känner ett behov utav fortsatt lärande i nya situationer. Illers (2001) poängterar att i undervisningen bör läraren ta hänsyn till vad det är eleverna ska lära sig och vad eleverna redan vet. Genom Piagets teori kring jämviktsprocesser menar Illers (2001) att elever lär sig olika saker, olika snabbt, trots en likasinnad undervisning. Detta styrker Piagets i sin teori om jämviktsprocesser och att individernas mentala strukturer bearbetar de kommande lärandet på olika sätt.

4. Metod

4.1 Val av metod

Metoden som vi valde var en kvalitativ undersökning där vi genomförde semistrukturerade intervjuer som enligt Patel och Davidson (2011) syftar till att både intervjuaren och intervjupersonen är delaktiga i samtalet. Syftet med metoden var att få en djupare inblick i vilka metoder pedagogerna själva anser att de använder sig av för att främja elevernas inflytande på fritidshemmet. Vi valde att genomföra intervjuerna med öppna frågor och använda oss enbart av specifika ämnesområden där intervjuaren även kunde ställa följdfrågor. Patel och Davidson (2011) menar att i en kvalitativ intervju har frågorna en låg grad av strukturering, det vill säga att intervjupersonen får svara med sina egna ord. Här gör forskaren en lista över specifika stoff som skall beröras, men intervjupersonen har friheten att utforma svaren (Patel & Davidsson, 2011). Denscombe (2009) menar att genom en semistrukturerad intervju blir svaren djupare och intervjupersonen utvecklar sina synpunkter.

4.2 Urval och Undersökningsgrupp

Undersökning bygger på intervjuer med fem pedagoger i fyra olika verksamheter. Detta för att få en bredare inblick i hur olika pedagoger arbetar med elevinflytande i fritidshemmet. Tanken med intervjuerna var att enbart intervjua fritidspedagoger men under den första intervjun uppdagade det sig att pedagog som arbetade mest inom fritidshemmet var en förskollärare. Syftet med den valda undersökningsgruppen var att undersökningen skulle få en större svarsbredd och att svaren skulle utvecklas. Intervjun på den första skolan ledde då till en gruppintervju där pedagogerna var en fritidspedagog och en förskollärare där förskolläraren arbetade med elever i årskurs F-2 och fritidspedagogen med elever i årskurs 3-5. Den andra intervjun var en enskild intervju med endast en fritidspedagog där eleverna gick i årskurs F-2. Den tredje och den fjärde intervjun blev med fritidspedagoger där den

ena arbetar på ett fritidshem med elever i årskurs F-6 och där den andra har elever i årskurs 3-5. Undersökningsgruppen blev då pedagoger inom fritidshemmet och inte enbart utifrån yrkesgruppen fritidspedagoger.

4.3 Genomförande

Kontakten med de olika fritidshemmen skedde genom mailutskick. Totalt kontaktades ett tiotal olika fritidshem. Vi valde medvetet verksamheter som vi inte hade någon kännedom kring. Detta för att vi inte ville intervjua verksamheter där vi redan kände till pedagogernas arbetssätt, uppsatsens primära syfte är att undersöka hur de verksamma pedagogerna själva uppfattar hur de arbetar inte hur vi har upplevt att de arbetar. Responsen från de flesta verksamheterna uteblev vilket resulterade i att vi enbart genomförde intervjuer på fyra olika fritidshem. Intervjuerna utfördes i två olika kommuner och alla fritidshemmen var kommunalt drivna.

Frågorna som vi ställde till de berörda intervjupersonerna var väl tillämpade till vår studie. Frågorna ansågs vara öppna och fokus låg att de skulle besvaras med ett öppet sinne. Vår vision var att intervjupersonerna skulle föra en dialog med oss och inte se tillfället som ett konkret förhör. Svaren som vi fick var lätta att hantera och vi förstod vad pedagogerna menade. Genom att ställa enkla följdfrågor som vi ansåg vara väsentliga för studien, föll sig intervjun naturlig och det blev mer som en dialog oss emellan, vilket vi hoppades på.

De kvalitativa intervjuerna spelades in. Intervjuerna genomfördes på pedagogernas arbetsplatser. Denscombe (2009) menar att det är till ens fördel att spela in en intervju trots lång och bitvis svår transkriberingstid. Intervjuerna transkriberades sedan ordagrant för att undvika möjligheten att tolka och där av förvränga de intervjuades svar. Genom att båda intervjuledarna spelade in intervjuerna gick transkriberingsprocessen fortare och vidare sammanställdes intervjuvaren och där de väsentligaste delarna för undersökningen valdes ut.

4.4 Metoddiskussion

Utifrån vår valda frågeställning om hur pedagogerna arbetar med elevinflytande hade vi hoppats på mer intresse från andra fritidshem. Vi valde att skicka ut mail till olika fritidshem för att få komma i kontakt med pedagoger. Av de totalt förfrågningar som skickades besvarades långt ifrån alla, vissa avböjde till att medverka på grund av tidsbrist. Troligtvis hade flera pedagoger valt att delta om vi hade besökt skolorna och presenterat våra idéer och tankar angående vår studie. Eftersom intresset att delta var relativt svalt ledde det till att vi intervjuade fem pedagoger därav en av intervjuerna blev en gruppintervju. Vi är medvetna om att intervju i grupp kan påverka de medverkandes svar. Som vi tidigare skrivit var det ej planerat. Genom ett missförstånd dök även den kontaktades kollega upp. Vi ansåg då att detta kunde vara givande för studien med fler deltagare trots de eventuella influenser de kan ge varandras svar. Studien som vi har arbetat med har gett oss en större inblick i vårt kommande yrke där det insamlade materialet har gett vår undersökning konkreta svar. Samtidigt har vi förståelse för att materialet vi samlat in på dessa skolor inte ger en representativ bild av alla verksamheter på fritidshem. För att få en mer representativ bild av hur fritidshemmen arbetar för att främja elevinflytande skulle ett större urval krävas.

Vidare baseras den här studien på intervjuer. Vi har inte observerat verksamheten utan valt att intervju pedagogerna. Det är därmed fullt möjligt, och troligt, att en studie som fokuserar på observationer och intervjuer tillsammans skulle ge ett annat resultat. Om både observationer och intervjuer hade varit den valda metoden kunde slutsatsen blivit annorlunda då pedagogernas svar hade genomsyrat observationerna och verkligheten i verksamheten hade synliggjorts på ett annat sätt. Vidare anser vi att intervjuer utifrån ett elevperspektiv troligtvis hade gett vår undersökning en större diskussion kring elevinflytande. Genom att både intervju pedagoger och elever hade syftet med undersökningen fått en större trovärdighet då paralleller skulle kunna dras gentemot elever

och pedagogernas svar. Men vi anser att pedagogernas perspektiv är viktiga, eftersom de belyser den medvetenhet de har kring de demokratiska frågorna i verksamheten men även vårt syfte med undersökningen.

4.5 Etiska övervägande

Vi har följt vetenskapsrådet (2011) rekommendationer när det kommer till personers integritet som tillämpas i olika studier. De uppgifter som informanterna har lämnat till vår studie kommer enbart att användas i undersökningens syfte. Vetenskapsrådet har forskningsetiska principer som innefattar fyra allmänna huvudkrav och som vi har valt att följa.

- Informationskravet innebär att syftet med undersökningen skall anges vid första mötet. Informanterna skall även bli informerade om sitt frivilliga deltagande. Författarna skall även informera informanterna om deras villkor samt uppgifter om deras deltagande.
- Samtyckeskravet innebär att respondenterna skall inhämta samtycke av informanterna samt att informanterna har rätt till att avbryta medverkandet.
- Konfidentialitetskravet innebär att hantering utav personuppgifter enbart används till respondenternas fördel.
- Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som har insamlats inte får missbrukas.

Vi har varit ärliga mot oss själva och undersökningens läsare. Vi har därmed redovisat och analyserat våra metoder och resultat samt att vald litteratur har tolkats på ett rättvist sätt.

5. Resultat

I den här delen av studien presenteras de sammanställda svaren från de pedagoger som har varit delaktiga i undersökningen. Vi har gjort ett urval av svaren och kommer redovisa de undersökningsdelar som berör studien samt kommer vi redogöra kring pedagogernas syn utifrån frågeställningarna som handlade om ansvaret hos eleverna. Pedagogerna i intervjuerna har döpts till H1 och H2 på Höken.

5.1 Arbetet med elevinflytande på verksamheterna

5.1.1 Höken

Benämningen elevinflytande innefattar elevernas fria tid i verksamheten pedagogerna menar att eleverna ska påverka sin tid på fritids.

[...] barnen som vi har på fritids, får påverka sin egen vardag hos oss/.../ det är deras elevinflytande i det dagliga, att dom har en påverkan där, först och främst. (H1)

För att eleverna ska kunna påverka sitt elevinflytande på fritidshemmet jobbar Höken med röstning under samlingen när det ska planeras aktiviteter.

[...] vid samlingen, får barnen lov att då rösta vart utflykten ska gå någonstans /.../ då kommer barnen först med tre förslag och sen röstar vi /.../ sen har vi även ett elevinflytande som ser ut som så att dom då får rösta om aktiviteterna/.../ och då är det vi pedagoger, som har lämnat tre förslag som barnen då får rösta mellan. (H2)

Ett arbetssätt som pedagogerna använder sig av på fritidshemmet Höken är bloggande där elevernas aktiviteter synliggörs.

[...]Vi har en blogg, en gemensam blogg för hela fritids, för båda avdelningarna som är helt låst, så det är bara dem föräldrar som är inbjudna som kan titta på den. (H1)

I bloggen kan både elever och pedagoger göra inlägg och som uppdateras varje dag.

[...]Även där kommer ju lite elevinflytande in, för det är ju barnen, oftast, som tar kort på saker och ting. (H2)

Pedagogerna på Höken menar att bloggen är ett bra verktyg för kommande utvärdering av verksamheten. Pedagogerna anser även att föräldrarna har blivit mer delaktiga i verksamheten sen bloggen skapades och den har fått positiv kritik.

[...]Äntligen kan vi se vad våra barn gör på fritids, säger föräldrarna. De kan se vad vi har för tankar med aktiviteterna, de kan följa oss på ett annat sätt/.../men det är ju en bra hjälp för oss i vårt arbete då, om typ ett år eller så/.../när vi ska göra en form av utvärdering av vår verksamhet. (H2)

Barnen på fritidshemmet Höken är inte indirekt medvetna om sitt eget inflytande men pedagogerna försöker ge dem en förståelse kring elevinflytandet. De menar också att barnen ska kunna få påverka sin egna fria tid.

[...]Vi tog ju det med barnen när dem började, att det står här att ni ska ha inflytande och att vissa grejer kan de inte ha inflytande i och vissa saker kan de påverka. (H1)

De menar också på att barnen frågar varandra om saker som har bestämts under samlingen.

[...]Men å andra sidan säger de oftast så att 'vi bestämde detta' och vi är ju noggranna med att påpeka att typ 'i måndags bestämde vi' och på så sätt är alltid barnen medvetna om det /.../ och barnen frågar ju även varandra de också, där finns ju ändå ett medvetande om att de är med och bestämmer i processen.(H1)

5.1.2 Smörblomman

Fritidsråd är en ny metod som verksamheten Smörblomman använder sig av.

[...] elevinflytande, ehm vi har börjat med ehm fritidsråd typ elevrådet det har vi haft en gång då kom det upp mest vad man ville göra men det ska utvecklas så det kommer med andra saker också mmm.

Under fritidsrådet tar eleverna upp sådant som de vill göra på verksamheten och vart utflykterna skall vara någonstans.

[...] ää, som det var sista gången /.../ då pratade vi om innan att de skulle på fritidsråd om där var saker de ville ta upp /.../ då blir det ju mycket med det där vad man vill göra inte så mycket om vad som inte är bra.

Pedagogen menar även att eleverna från deras avdelning tog fritidsrådet på allvar och de elever som är med i fritidsrådet kom fram med hjälp av lottning.

[...] Våra som var där tog det på allvar /.../ och hur vi tog ut dom de lottade vi. Vi tog upp intresset och sen lottade vi. Det funka bra /.../ De kändes bra att det inte var vi som valde ut dom utan det blev lotten.

När utflykter bestäms och vilka aktiviteter som ska ske på fritidshemmet är det pedagogerna som får sista ordet men eleverna kommer med önskemål och förslag.

[...] De är med och påverkar med önskemål men sen är det vi som tar beslutet, är det.

Pedagogen på Smörblomman anser även att elevinflytandet har med regler att göra. Även att hela gruppen ska vara med i elevinflytandet.

[...] elevinflytandet är också det här med hur man vill ha det på fritids om vi ska springa runt och tjoa och heja.

Pedagogen menar också att de äldre eleverna vet att de kan vara med och påverka i verksamheten, vilket de mindre eleverna inte vet om att de kan.

[...] de äldre har det för de har de där med elevrådet i sig /.../ dom yngre har det inte på samma sätt.

Pedagogen på Smörblomman säger även att elevinflytande inte är något aktivt de jobbat med utan de har precis börjat med elevinflytandet och demokratin i verksamheten. Pedagogerna menar att det sitter i ryggraden även om det inte arbetas med det aktivt.

[...] jag kan säga att vi inte jätte aktivt jobbar med det vi har inte kommit in i det som vi ska /.../ vi har ju det som prioriterat mål ja elevinflytande och demokratin/.../ nej inte som man riktigt medvetet gör det blir i jobbet för man har det i ryggraden

5.1.3 Rönnen

Pedagogen på Rönnen menar att elevinflytande är när pedagogerna i verksamheten tar elevernas tankar på allvar och att begreppet står för att eleverna ska vara delaktiga i verksamheten.

[...] elevinflytande är när eleverna får vara med och bestämma. Att ja, deras tankar kommer in också./.../ det handlar också om att eleverna kanske vill arbeta med något tema typ, som ja, minecraft men det kanske inte passar alla och där får ju vi pedagoger kliva in och ja,

omstrukturera lite. Men eleverna ska få vara med i tänkandet och få bestämma/.../ pedagogerna, vi, styr ju verksamheten men det ska vara kul.

[...] det jobbiga med att ha barn från F-6 är att dem inte får samma utvecklingsmöjligheter, jag menar, dem är ju inte på samma nivå. Om jag har en planerad styrd aktivitet, så passar det ju inte alla för att dem är på olika nivåer och då får man ju anpassa det lite efter vad eleverna vill och kanske göra det planerade med elevernas vilja i tankarna.

Pedagogen på rönnen säger att elevinflytande visar sig genom fritidsråd där eleverna får vara med och framföra sina åsikter om hur de vill att verksamheten ska vara uppbyggd och vad det är som ska hända. Pedagogen säger också att under fritidsrådet börjar dem alltid med en tillbaka blick om vad förra rådet tog upp för punkter.

[...] på sätt blir eleverna mer delaktiga, om man nu går tillbaka och kolla vad som bestämdes sist. För då tror jag att eleverna känner att dem är med/.../ men punkterna bestämmer vi, alltså vad som ska diskuteras men givetvis diskuteras det alltid mer utöver dem punkterna och saker som eleverna har åsikter om tas också upp[...]

Pedagogen på rönnen menar att elevinflytande handlar om många olika saker men främst att det är eleverna som får bestämma över vad som skall hända.

[...] på fritidsrådet hade eleverna en önskan om att brandkåren skulle besöka dem, för att dem äldre eleverna hade fått de tidigare/.../ det var ju elevernas önskingar så F-2 fick vara med en dag under skoltid när brandkåren kom och visade upp sig/.../ eleverna fick även släcka bränder, åka bilen, pröva brandsläckare och en massa information/.../ eleverna uppskattade detta jätte mycket och tyckte det var super kul. Så där fick vi in lite av elevinflytandet.

5.1.4 Kronan

På kronan säger pedagogen att elevinflytandet förekommer men inte så aktivt. Pedagogen menar att tänket alltid finns med men att det är svårare att verkligen få in det i praktiken.

[...] elevinflytandet är jätte viktigt för att eleverna på fritidshemmet ska må bra och känna att det är kul att komma till oss, för att dem också kan få bestämma. Men vi har inte jobbat aktivt med det för att läget inte har varit bra.

Vidare menar pedagogen på kronan att elevinflytande är ett begrepp som skall användas i praktiken och tänket skall vara undermedvetet.

[...] elevinflytande är ett begrepp som jag tycker är självklart för ett fritidshem, eh [...] att låta barnen vara med och bestämma över sin fritid, de måste de ju få göra[...] som pedagog måste du ha tänket med dig, undermedvetet, att inte alltid behöva ha en pedagogisk planering, ehm, ja, alltså vill Kalle ha en lek, eller så, så kan han ju få ha det[...] inflytandet måste få ske, barnen måste få tänka själva och inte alltid få aktiviteterna till sig.

[...] vi har haft rätt mycket omstrukturering bland personalen och, eh, barn med speciella behov/.../ vi har arbetat mycket med social kompetens och avslappning, där eleverna får lära sig hur man beter sig, eh, och hur man behandlar andra/.../ det är mycket svårigheter i den här gruppen, många som behöver extra stöd, men vi ska försöka bli bättre på det till höstterminen.

Pedagogen på kronan menar samtidigt att elevinflytande är något som är jätte viktigt och visionen är att dem ska jobba mer med.

[...] elevinflytande för mig handlar just om att eleverna ska få vara med och utforma verksamheten, ja, planering och sånt/.../ göra sånt som dem tycker är roligt, men visst, 35 ungar kan ju inte få sin vilja igenom, det gäller ju att ha kunna kompromissa och ta hänsyn, eh, ja i alla fall försöka/.../ visionen är ju att, eh vi ska jobba mer med det, vi måste ju försöka, vi är ju här för barnen liksom/.../ jag tror vi kommer lyckas, bara man får in en liten del av det.

5.2 Arbetet med elevernas ansvar på verksamheterna

5.2.1 Höken

Pedagogerna på Höken menar att ansvar innefattar deras arbetssätt med konflikter. Pedagogerna finns som ett stöd i de situationer konflikter uppstår men låter barnen lösa de själva och ger dem en vägledning i hur de kan lösas.

[...]Det är rätt så medvetet vi gör så, vi står inte så oftast och reder upp konflikter, vi försöker ge barnen tid att göra de själva. (H1)

Föräldrarna till de barnen som går på fritidshemmet Höken har ifrågasatt deras arbete med konflikthantering. Men pedagogerna påpekar att barnen ska kunna klara av sin vardag senare i livet utan någon särskild hjälp.

[...] Så, men ja för att man ska kunna klara sin vardag senare i livet så finns det ju ingen som kommer och hjälper varje gång. Föräldrarna köper ju det, bara dem får höra hur vi har tänkt. (H2)

På Höken arbetar de dessutom med elevansvar så det synliggörs för barnen. Genom att barnen själva får skriva upp sig på listan när de kommer till morgonfritids berikas deras ansvarskänsla. Innan de startade med att barnen själva skulle skriva sig på listan satt pedagogerna och gjorde det men ville testa något annat.

[...] varje morgon när de kommer till fritids, så ehm, är det deras ansvar att själva skriva upp sig själva, att skriva sitt namn på listan. (H2)

Pedagogerna på Höken menar att om det skulle börja brinna en morgon så är det inte säkert att schemat stämmer och då är det enklare om barnen själva skriver upp sig. När barnen

kommer till morgonfritids så måste de ta i hand och säga ”godmorgon”. På så vis ser pedagogerna barnen och de får en påminnelse om att skriva upp sig.

[...] Vi har ju gjort så att när barnen kommer på morgonen, så kommer de alltid fram och tar i hand och säger ‘godmorgon’, så man stoppar dem, man går inte bara in på fritids /.../ de kommer de flesta också ihåg och då är det samtidigt en påminnelse. /.../ och de som har missat att ta i hand har samtidigt glömt att skriva upp sig på listan. (H2)

Vidare förklarar pedagogerna att ansvar innefattar många saker. Det finns mycket som de inte tänker på, men som synliggörs i arbetet. De menar också att ansvaret ligger hos eleverna när det är dags för utflykter eller att bara leka på gården. Vilka kläder de ska ha och vad de ska ta med sig.

[...] Sen har vi ju ansvaret där de ska tänka vad de tar på sig när vi går ut, vi säger till att idag är det det här vädret och då får dem tänka på vad de tar med sig /.../ där är ju ansvaret, att fryser jag sen får jag tänka på det tills nästa gång. (H2)

5.2.2 Smörblomman

Pedagogen på Smörblomman menar att elevernas ansvar ligger främst på mellanmålet med att hjälpa till. Vidare visar det sig att det är frivilligt att ha ett ansvarsområde vid mellanmålet men det finns ändå ett krav på att alla ska göra det med hjälp av ett rullande schema.

[...] sen har vi torkar bordstorkare ansvarsbords torkare och sen hjälper de till och tar emot i disken så att de plockar av ordentligt.

Pedagogen anser även att de pratar om vad ansvar innebär för eleverna hur de ska bete sig. eleverna ska kunna plocka undan efter sig, så ingen annan blir drabbad. Görs det så är det ansvar anser pedagogen.

[...] de ska klara av att tänka det jag gör har en följd sköter inte jag mig /.../ blir det följer inte bara för mig själv utan för andra också. Eget ansvar att plocka undan efter sig så ingen annan ska göra det, se till att alla mår bra. Det pratar vi hela tiden om, det du gör tar du ansvar för.

Genom att synliggöra arbetet med ansvar menar pedagogen att de pratar om det och att det visas genom reglerna. Vidare betonar pedagogen att främja elevansvar ska man göra genom fritidsrådet och att eleverna får vara med och påverka.

[...] Det blir mest prat, reglerna har dem ju gjort /.../ skolans regler, de gäller ju även på fritids. Det är sånt som vi pratar om, det pratas här, i klassen, med föräldrar.

5.2.3 Rönnen

Ansvar är något som alltid finns på rönnen men mest i form utav regler och att eleverna vet vad som ska göras. Pedagogen menar att ansvar är ett begrepp som finnas undermedvetet och som eleverna ska ha tagit med ifrån hemmet.

[...] ansvar är ju något som alltid finns där, jag menar som eleverna ska ha tagit med sig hemifrån. För det är ju föräldrarna som ska lära sina barn om ansvar/.../ eleverna ska ju klart lära sig att plocka undan efter sig och behärska sig inomhus, alltså det finns ju i våra regler, hur man ska bete sig på fritids.

Reglerna som Rönnen har på sitt fritids har bestämts med hjälp utav barnen och där menar pedagogen att ansvaret blir synligt just för att eleverna har varit med och bestämt dem. Men samtidigt säger pedagogen att eleverna lätt glömmer bort reglerna och ansvaret uteblir. Men ansvaret har många olika bitar menar pedagogen.

[...] reglerna bestämde vi ihop med eleverna och diskuterade vad man får och inte får göra och där tycker jag att ansvaret kommer in lite/.../ ansvaret är ju också det här med att ta hand om varandra det gör eleverna mycket, speciellt när någon exempelvis har ramlat och slagit sig. Det är ju ansvar tycker jag och omtänksamhet.

5.2.4 Kronan

Pedagogen på Kronan menar att ansvaret hos eleverna finns där hela tiden, men det är inte alltid det synliggörs på ett bra sätt. Eleverna är införstådda med att dem har ett ansvar på fritidshemmet i form utav saker, kompisar och ansvaret för sig själva. Pedagogen säger även att ansvaret har eleverna med sig från det att dem var yngre och från hemmet,

[...] ansvaret finns ju hos eleverna men det är inte alltid som det synliggörs hos dem. Vi pratar mycket om vad ansvar är och hur man ska bete sig/.../ reglerna som vi har här på kronan är ju ett ansvar också just för att eleverna ska tillämpa dem och röra sig efter reglerna, men det är inte alltid det sker men vi försöker trycka rätt hårt på det där med att behandla alla väl och att man ska ta hand om varandra.

[...]Ansvaret handlar också om hur man beter sig mot sina kompisar och mot personalen/.../ Det har vi problem med här, just hur man tilltalar andra, jag menar, det vet man ju, hur man ska vara mot sina medmänniskor men det är många utav våra barn som inte vet det, hur man ska vara mot andra/.../ att man inte visar hänsyn och respekt utan rent ut sagt skiter i vad vi vuxna säger och det tycker jag är ett ansvar också givetvis, att man respektera alla och pratar eh ja, fint mot dem.

Pedagogen på kronan menar också på att samverkan mellan hem och fritids är oerhört viktigt för både personalen och för eleverna.

[...] vi är väldigt noga med föräldrakontakten på vår avdelning, ja att föräldrarna kommer och säger hej, vissa gör inte det[...] ehm, också att om barnen ska gå hem själva, vill vi veta det, helst av föräldrarna och om de då har lappar med sig, så ansvarar ju barnen för att ehm, lapparna ska in.[...] vi försöker jobba mycket med ansvar under frihet, men med vissa går det helt enkelt inte.

[...] sen arbetar vi ju också med att eleverna själva ska ta ansvar för sin tid här på fritids. Många barn går ju hem själva från fritids och då är det upp till dem att hålla koll på tiden/.../ givetvis

hjälp vi till, men det är dem själva som ska, ja, i alla fall försöka hålla koll på klockan/.../
ibland går det bra, men det är ju vissa barn man får påminna varje dag.

Pedagogen på kronan säger även att ansvar genererar aktiviteter som eleverna gör på egen hand utan en vuxens tillsyn.

[...] det här med att alla vill göra olika saker ibland, det är ju också ett ansvar[...] att kunna, ja, vara ute själv, det gör våra elever väldigt gott, att en vuxen inte alltid behöver vara närvarande[...] dem går ut själva och spela fotboll eller leker och då är dem medvetna om att de tar ett eget ansvar för att komma in i tid, ja, så vi inte ska springa och jaga dem.

6. Analys

I analysen kommer vi att redovisa pedagogernas förhållningssätt med elevinflytande. Pedagogernas valda metoder kommer att ställas mot varandra och slutligen diskuteras i resultatdelen,

6.1 Pedagogernas förhållningssätt kring elevinflytande

De undersökta fritidshemmen har skildra metoder när det gäller arbetet med elevinflytandet. Höken anser att begreppet elevinflytande innefattar elevernas fria tid och där eleverna kan påverka sina aktiviteter och fritidshemmets uppbyggnad. Wede (2011) anser att eleverna i skolans verksamhet skall ha ett inflytande som genomsyrar allt. Elevernas inflytande skall inte enbart vara satt till ett visst mål, det ska involvera det övergripliga som eleverna har i skolan.

Där även fritidshemmet. Vidare anser Wede (2011) att begreppet inflytande inte har samma betydelse överallt och att det oftast sammankopplas med ordet demokrati. Utifrån skolverket (se Tham, 1998) ges eleverna en viss rätt att diskutera sin undervisning tillsammans med pedagogerna och därav blir elevinflytande ett viktigt begrepp i den svenska skolan. Det är rektorns ansvar att tillsammans med pedagogerna och eleverna synliggöra elevinflytandet men samtidigt trycker skolverket på att det är pedagogerna som har den avgörande rätten om inflytandet är tillräckligt (se Tham, 1998).

Pedagogen på Smörblomman anser att elevinflytandet har med regler att göra samtidigt som deras förhållningssätt kring elevinflytande inte visar sig indirekt i intervjun. Smörblommans pedagog menar att elevinflytandet finns med i tankarna men det avspeglar sig inte i verksamheten. Utifrån Rönnens resultat kring elevinflytande menar pedagogen att eleverna skall vara delaktiga i verksamheten och att begreppets främsta aspekt är när eleverna själva får bestämma vad det är som ska ske på fritidshemmet. Detta är likt Lindström och Pennlerts (2009) syn på elevinflytandet där författarna menar att motivationen ökar om eleverna får vara delaktiga i planeringen. Detta skall öka gradvis när eleverna blir äldre, både för sitt eget arbete men också för det gemensamma (Lindström & Pennlert, 2009).

Kronans pedagog anser att elevinflytandet inte förekommer i deras verksamhet på grund av omstrukturering av personal samtidigt som barngruppen har varit stökig. Enligt Philgren (2011) är tillgångarna för elevernas inflytande oerhört litet och detta begränsas oftast till områden som kan ses om oväsentliga. Författaren menar att elevernas frågor, likt det som sker på Kronan, inte blir uppmärksammade och de läggs åt sidan. Trots detta trycker pedagogen på Kronan att tänket skall vara undermedvetet och deras vision är att elevinflytandet skall synliggöras på ett aktivt sätt för eleverna.

6.2 Pedagogernas arbete med elevinflytande

Höken använder sig av röstning under samlingen när en aktivitet ska planeras. Där är det främst elevernas röst som blir hörd men det är pedagogerna som bestämmer vilken av de framröstade aktiviteterna som blir slutgiltig. Höken använder sig av en blogg där både elever och pedagoger skriver. Bloggens syfte är enligt Höken ett sätt att synliggöra elevernas aktiviteter och ett sätt att göra föräldrarna delaktiga. Pedagogerna på Höken menar även att bloggen är ett bra utvärderings redskap som kan återkopplas till kommande terminer för att se vad eleverna har åstadkommit. Samtidigt anser Hökens pedagoger att ansvar är ett begrepp som genomsyrar elevernas inflytande och som skall förekomma i verksamheten då eleverna lär sig i det kommande livet. Detta är något som Söderström (2006) diskuterar kring. Hon menar att ansvaret kan ses som ett mål i sig vilket resulterar i att eleverna får en mer påverkan kring sin skolsituation. Höken låter eleverna själva skriva upp sig på närvarolistorna när de anländer till fritidshemmet och resultatet av detta blir att eleverna på Hökens fritidshem får en större ansvars känsla. Philgren (2011) poängterar att uppgifterna som eleverna blir tilldelade måste kännas betydelsefulla för eleverna och eleverna måste ha en förståelse kring vilka konsekvenser de blir om ansvaret kring en viss uppgift inte fungerar.

Verksamheten på smörblomman fungerar likt Philgrens tankar kring ansvaret så att eleverna får en förståelse kring hur ansvarstagandet skall utformas. Pedagogen menar att eleverna hjälper till med diverse saker kring mellanmålet där undan plockning och bordstorkning ingår. Vidare diskuterar pedagogen kring hur arbetet med ansvar går till.

Pedagogen säger att det blir mest prat kring regler och hur eleverna skall bete sig på fritidshemmet. Samtidigt säger pedagogen på Rönnens fritids att reglerna bestäms med hjälp utav eleverna och där kommer båda ansvar och deras inflytande in.

Enligt pedagogen på Kronans avdelning går ansvar och inflytande hand i hand. Eleverna får tillåtelse att vistas ute utan någon vuxens tillsyn samt att det är deras ansvar att hålla kolla på tider i med att många av barnen tar sig hem själva. I studien gjord av Elvstrand (2009) menar eleverna att ansvaret stiger ju äldre man blir. Eleverna får då en viktig position och därmed ökar den individuella statusen på skolan i förhållande till de yngre eleverna. Ett ansvar hos eleverna skapar, enligt Elvstrand (2009), en utvecklande förståelse kring hur den enskilde individen agerar och fungerar i en viss situation.

Smörblomman och Rönnen har likt Höken ett arbete kring inflytande som de kallar för fritidsråd. Philgren (2011) menar att dessa möten kan ses som direkt demokrati vilket leder till att individerna kan påverka och framföra sin åsikt. På Smörblomman tas frågor upp gällande utflykter samt aktiviteter som eleverna vill göra. De önskemål som kommer upp kring utflykterna bestäms slutligen av pedagogerna men där elevernas önskemål sätts i fokus just för att inflytandet skall bli synligt. Syftet med Rönnens fritidsråd är att eleverna skall få vara med och forma verksamheten samt att eleverna har en delaktighet i de aktiviteter som skall ske. Pedagogerna på kronan arbetar inte aktivt med elevers inflytande men det förekommer i vissa situationer. Eleverna får bestämma över sin fria tid och pedagogen poängterar att eleverna får bestämma i vissa situationer där en planerad aktivitet inte förekommer. Samtidigt menar pedagogen att det måste förekomma så att eleverna skall känna sig tillfreds i verksamheten och känna glädje när de vistas på fritidshemmet.

7 Diskussion

7.1 Resultatdiskussion

Pedagogerna i undersökningen har olika förhållningsätt kring elevers inflytande och detta visade sig tydligt. De undersökta fritidshemmen har samlingen som en uppstart när eleverna anländer och här diskuteras dagens aktiviteter. Smörblommans pedagog menar att elevinflytandet synliggörs under samlingen då det skall bestämmas aktiviteter och detta görs i samråd med eleverna. Samtidigt visar det sig att det är pedagogerna som i slutändan bestämmer valet av aktivitet. Utifrån Pihlgren (2011) sker samlingen dagligen på fritidshemmet och detta är den vanligaste arbetsformen där aktiviteter planeras. Syftet med samlingen är att skapa en sammanhållning inom gruppen (2011). Det är samlingen och den gemenskap som ligger till grund för elevernas stimulans i skolan och Dewey menar att detta är en tillgång då elevernas inflytande berikas (Dewey, 2007).

Det sociokulturella perspektivet tillämpas i studier som är riktad mot gruppen och den enskilda individen vilket vi anser avspeglas i fritidsverksamheten på de undersökta skolor vi har varit på. Skolverket (2011) betonar att fritidsverksamheten bygger på att eleverna skall tränas i sociala interaktioner samt skapa en gemenskap mellan eleverna. Pedagogerna på verksamheten Höken anser precis som pedagogerna på Smörblomman att eleverna har elevinflytande genom att de kan ge förslag på aktiviteter och som sedan bestäms av pedagogerna. Till skillnad från Smörblomman får eleverna på Höken bestämma vart utflykterna skall gå någonstans. Men båda verksamheterna är ense om att inflytandet bör arbetas aktivt med men Smörblomman har inte kommit in just det arbetssättet förklarar pedagogen. Kronans pedagog menar likt de ovanstående att elevinflytandet skall vara ett undermedvetet arbetssätt och det skall komma in i verksamheten naturligt. Dock påpekar pedagogen att situationen har varit ostrukturerad vilket har lett till att elevernas inflytande har fallerat. Men samtidigt får eleverna på kronans avdelning ett ansvar under frihet när det gäller aktiviteter som inte är styrda. Det vill säga utomhuslekar, konflikthantering samt att eleverna själva skriver in sin närvaro på fritids. Genom att tillämpa ett sådant ansvar kan inflytandet öka succesivt anser vi.

Utifrån Vygotskijs tankar lär sig människor genom att delta i olika sammanhang och vara med i en kontext där lärandet äger rum (se Claesson, 2007) och här kan vi dra direkta kopplingar till kronans situation. Elevernas ansvar under frihet kan vara till stor hjälp då strukturen och dess oroligheter på avdelningen kan avta när eleverna själva inser att de faktiskt kan få en del inflytande. Ackesjö och Dahl (2011) har i sin undersökning visat att de elever som vistades på fritidsverksamheten upplevde att deras inflytande inte var tillräckligt. Eleverna menade att de material som fanns på avdelningen inte var av den grad de hade önskat och därmed kände sig eleverna åsidosatta. Illers (2001) poängterar att i undervisningen bör läraren ta hänsyn till vad det är eleverna ska lära sig och vad eleverna redan vet. Genom Piagets teori kring jämviktsprocesser menar Illers (2001) att elever lär sig olika saker, olika snabbt, trots en likasinnad undervisning.

På Rönnens avdelning är det viktigt med elevinflytande och begreppet skall visa sig när eleverna kommer med åsikter eller förslag som de vill göra på avdelningen. Inflytandet visar sig oftast när pedagogerna anordnar fritidsråd. Där får varje elev komma till tals och säga sin mening och här tar pedagogerna deras synpunkter på allvar och ger dem redskap för att det ska uppnås. Smörblomman arbetar också utifrån fritidsråd. Enligt Philgren (2011) fungerar fritidsråd på samma sätt som klassråd men här berörs frågor som bekommer fritidshemmet. Pihlgren (2011) anser att möten likt fritidsråd är en form av direkt demokrati där eleverna får möjligheter att göra sin röst hörd. Smörblommans fritidsråd handlar om utflyktsplatser, aktiviteter eller material som eleverna vill ha. Vidare konstaterar pedagogen att fritidsrådet är en relativt ny metod under en pågående process. Arbetet med fritidsråd anser vi är en lämplig metod för arbetet med elevernas inflytande. Dock krävs det utifrån vårt synsätt att eleverna förstår innebörden med fritidsrådet och dess syfte. Genom att förklara varför fritidsrådet skall äga rum och vad det är som bör tas upp kan eleverna bli mer delaktiga i det hela. Elvstrand (2009) menar att eleverna ska kunna ifrågasätta varför saker och ting görs och detta är något som vi anser skall speglas inom fritidshemmets verksamhet. I och med att Smörblommans arbete med fritidsrådet är under process anser vi att syftet måste tydliggöras för eleverna så att deras motivation och förståelse kring metoden inte går förlorad.

Samtidigt anser Dewey (2004) att eleverna är aktiva och sökande individer som lär sig att varva teori och praktik. I aktiviteter som fritidsråd kan eleverna lära sig att göra sin röst hörd samtidigt som de kan få en lärdom i hur man planerar aktiviteter på egen hand och involverar övriga elever. Detta kan ses som ett begrepp som Dewey är föga känd för, nämligen ”Learning by doing”. Här lär sig individen genom att arbeta med något teoretiskt samtidigt som den utövar det praktiskt (Dewey, 2004). Dewey anser att det är den lärande som skall vara i fokus och med hjälp av sin handledare lösa de uppgifter som finns tillgängliga. Handledaren i detta fall blir då pedagogen och denne lär eleverna hur aktiviteterna styrs. De fyra behoven som eleven är motiverade för i Learning by doing är ett socialt behov av gemenskap, en nyfikenhet av att utforska, en lust av att skapa och tillverka, och ett estetiskt intresse (Stensmo, 1994, s 186).

Barnkonventionen (UNICEF) anser att eleverna skall bli tillfrågade av pedagogerna vad de anser om saker och ting och elevernas åsikter skall tas i beaktning. Inom verksamheten på fritidshemmet anser vi att elevens inflytande oftast sker genom det direkta inflytande vilket handlar om att pedagogen utgår ifrån elevens intresse och önskemål (Lindström & Pennlert, 2008). Arbetet på Höken har en viss likhet med det direkta inflytandet anser vi. Eleverna framför en åsikt och utifrån pedagogerna tas elevernas åsikter och önsknings på allvar och därmed blir det elevinflytande. Fritidsverksamheten är en plats där eleverna kommer efter skoltid och som på bästa möjliga sätt skall berika elevernas tid och göra vistelsen trygg och rolig. Detta kan återspeglas med Vygotskijs utvecklingsförlopp där syftet är att vägleda eleverna. Genom att lärandet äger rum i den proximala utvecklingszonen lär sig den lärande något nytt och ger då individen en förändrad syn på sin omvärld (Stensmo, 2007). Johansson (2011) menar likt Lindström och Pennlert (2008) att verksamheten är uppbyggd på ett sådant sätt så att den enskilda individen får friheten att åstadkomma aktiviteter som präglas av deras intresse, initiativ eller av pedagogernas synpunkter. Vidare menar Vygotskij (Claesson, 2007) att aktiviteten skall vara väl anpassad till individen nivå och att miljön som denne befinner sig i, skall vara av en social prägel där eleverna lär av varandra. Detta kan exempelvis vara ett spelrum på fritidshemmet där eleverna själva får sitta och som är uppbyggt med hjälp av deras intressen och deras synpunkter.

Genom att främja arbetet med elevinflytande arbetar Höken med en fritidshemsblogg. I bloggen är det både elever och pedagoger som skriver och lägger ut bilder. Pedagogerna poängterar att det enbart är de föräldrar vars barn som går på fritidshemmet som kan läsa bloggen samt att bloggen även är bunden till båda avdelningarna i verksamheten. Arbetssättet på Höken är en givande metod för eleverna då vi anser att de får möjligheter i att träna sina kunskaper inom det svenska språket men även inom datorkunskaper. Eleverna får själva vara med och utforma bloggen och bestämma vad det är som ska skrivas. Söderström (2006) diskuterar kring ämnet elevinflytande och anser att begreppet samspelar med ansvarstagande. Detta spelar samman med begreppet demokrati vilket författaren menar handlar om ens eget ansvar som då kan synas utåt i samhället och förknippas med demokrati. Vidare menar pedagogerna på Höken att genom bloggen kan de senare göra utvärdering av verksamheten vilket är positivt. Söderström (2006) anser även att om eleverna inte har ett inflytande över sin skoltid fallerar ansvaret och påverkan uteblir. Fritidshemmet handlar om elevernas fria tid och det är pedagogernas uppgift att med hjälp av eleverna skapa en meningsfull tid och en trygghet. Eleverna skall kunna ha en påverkan och ett inflytande genom att få säga sin mening och komma med aktiviteter som de vill göra. Elevernas ansvar och elevernas inflytande skall påverka situationerna på fritidshemmet och göra det till en plats där eleverna känner att dem har haft en påverkan i. Om eleverna på fritidshemmet inte har ett inflytande så uteblir ansvarstagandet vilket resulterar i en bristfällig motivation hos eleverna. Elvstrand (2009) betonar kontexten mellan inflytande och ansvar och menar på att dessa ligger i samma mening. Eleverna på fritidshemmet Höken har i ansvar att själva skriva upp sig på anmälningslistan när de anländer till fritidshemmet. Motivet för detta enligt pedagogerna är att det schema de får om elevernas tider oftast inte stämmer. Därför anser dem att det är enklare om eleverna själva skriver upp sig på listan. Detta ser vi som en svaghet i pedagogernas arbete. Det är givet att eleverna skall lära sig ta ansvar för sig själva men genom att inte ha ett överskådligt schema för elevernas tider anser vi att pedagogernas kontroll över barnen är bristfällig då det sannolikt kan förekomma att någon elev glömmer skriva upp sig och att pedagogerna missar den händelsen. Dock är vi eniga om att resultatet av metoden är ett bra arbetssätt men samtidigt tror vi att ett schema hade varit ett bättre komplement till närvarolistan då det visar exakta tider på eleverna. Utifrån vårt perspektiv är eleverna på Höken för unga för

att kunna ta ansvaret om närvarolistan. Ansvaret skall stiga i med ålder och utveckling anser både Elvstrand (2009) och Lindström och Pennlert (2009).

Pedagogerna på Höken menar att elevernas ansvar handlar om att plocka undan efter sig och kunna tänka på sina följder. Samtidigt poängterar pedagogen på Smörblomman att ansvaret på deras verksamhet handlar om bordstorkare. I enlighet med Pihlgren (2011) är ansvaret en metod för att främja ansvarstagandet och som vi anser är väsentligt för att eleverna ska bli motiverade för att kunna hjälpa till med diverse uppgifter. Ansvar och inflytande är, enligt kronans pedagog, ett samspel. De två begreppen kan tillsammans berika elevernas inflytande just för att ansvaret är en viktig del kring elevinflytande.

Enligt pedagogen på Kronans avdelning går ansvar och inflytande hand i hand. Eleverna får tillåtelse att vistas ute utan någon vuxens tillsyn samt att det är deras ansvar att hålla kolla på tider i med att många av barnen tar sig hem själva. I studien gjord av Elvstrand (2009) menar de undersökta eleverna att ansvaret stiger ju äldre du blir. Eleverna får då en viktig position och därmed ökar den individuella statusen på skolan i förhållande till de yngre eleverna. Ett ansvar hos eleverna skapar, enligt Elvstrand (2009), en utvecklande förståelse kring hur den enskilde individen agerar och fungerar i en viss situation.

Vidare visade resultatet på att inom verksamheten på Höken innefattar ansvaret även konflikthantering där pedagogerna poängterar att deras metod baseras på elevernas egna initiativ för att lösa konflikter. Enligt Elvstrand (2009) ligger ansvaret i individens utveckling av förståelsen för sina medmänniskor och hur den enskilde individen fungerar i vissa situationer. Detta anser vi är relevant inom konflikthantering då eleverna själva, utifrån Höken, skall lösa sina konflikter. Men det är betydelsefullt för eleverna om pedagogerna hjälper till med arbetet av konflikter då eleverna präglas utav pedagogernas förhållningssätt. Forskarna menar, enligt Claesson (2007) att människor konstruerar sig egen bild av omvärlden och att den personliga konstruktionen är en del av en process i Piagets syn på lärande. Vidare diskuteras det om att i ett undervisningssyfte skall läraren höra elevens resonemang och få en förståelse kring individens tänk (Claesson 2007). Detta

resulterar i att eleven bygger upp en modell kring tänkandet och läraren kan på så vis fånga upp modellen och omstrukturera den genom utmaningar (2007).

Klerfelt och Haglund (2011) betonar vikten av att pedagogen på fritidshemmet bör vara en demokratisk ledare som ser till varje individs behov och därmed närvarar vid olika situationer.

Utifrån Smörblommans perspektiv handlar ansvaret om beteendet hos eleverna och deras eget uppförande. Detta bestäms genom regler som är uppsatta för hela skolan och som även innefattar fritidshemmet. Vidare betonar pedagogen på Smörblomman att konversationer om reglerna diskuteras både inom skolan och fritidshemmet men även med föräldrarna. Holmberg (2011) betonar vikten av regelsystemet inom verksamheten där reglerna skall vara densamma både inom skolan och fritidshemmet. Vidare menar Holmberg (2011) att reglerna skall vara sådana som eleverna själva har haft en påverkan i och som även är uppnåbara. Detta ser vi positivt på då skolan och fritidshemmet sker i en samverkan och de gemensamma reglerna visar på att begreppet en skola för alla, förekommer. Vidare anser vi att om begreppet en skola för alla skall synliggöras på ett rättvist sätt är det upp till pedagogerna inom både skolan och fritidshemmet att arbeta aktivt med elevinflytande, demokrati, ansvar och delaktighet då dessa begrepp präglas av varandra. Om eleverna inte har ett inflytande i verksamheten brister motivationen för deras delaktig och ansvarstagandet uteblir. Genom att forma eleverna till demokratiska medborgare anser vi likt Pihlgren (2011) att arbetet med demokratin skall ske utifrån samverkan mellan pedagogerna. Resultatet av detta blir att verksamheten fungerar på ett demokratiskt sätt och pedagogernas förhållningssätt präglas på eleverna.

7.2 Förslag på vidare forskning

Under vårt arbete med undersökningen om hur pedagoger arbetar för att främja elevinflytande inom ramen för fritidshemmet, tycker vi oss ha funnit att forskningen är

bristfällig då tidigare forskning enbart fokuserar på elevinflytandet inom skolans verksamhet. Vi har emellertid även funnit relevant forskning och litteratur som gällt vårt undersökningsområde. Dessvärre saknas det forskningsstudier som är mer relaterat till dagens samhälle. Fritidshemmet förändras konstant och blir tyvärr mer likt skolans läroplan. Därför behövs det mer forskning där fokus syftar till elevers synpunkter och vad de behöver för att fritidshemmet skall bli bättre. Fritidshemmet skall vara ett komplement till skolan men tyvärr fokuserar det för lite kring verksamheten.

Referenslista

Ackesjö, Helena & Dahl, Marianne. (2011). ”*Det bästa med fritids var att kompisarna var där*”: En diskussion om meningsfull fritid ur barns perspektiv. Fritidspedagogik: Fritidshemmets teorier och praktiker. Stockholm

Barnkonventionen (2006): UD:s skrift ”*Mänskliga rättigheter-Konventionen om barnens rättigheter*”.

<file:///C:/Users/901025kf.KID/Downloads/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf>

Claesson, Siw (2007) *Spår av teori i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Dahl, Marianne (2011). *Barns sociala liv på fritidshemmet: en studie om praktikgemenskaper och alliansbildning i egenstyrda aktiviteter*. Lic.-avh. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011

Danell, Mats (2006). *På tal om elevinflytande hur skolans praktik formas i pedagogers samtal*. Doktorsavhandling. Luleå: Luleå tekniska universitet

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB

Dewey, John (2004). *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och kultur

Elvstrand, Helene (2009). *Delaktighet i skolans vardagsarbete [Elektronisk resurs]*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2009

Holmqvist, Mona (red) (2011). *Skolan och läraruppdraget; att bli och vara lärare*. Lund: Studentlitteratur AB

Illers, Knud (2001). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur AB

Johansson, Inge, (2011). *Fritidshemspedagogik; Ide-ideal-realitet*. Liber AB

Klerfelt, Anna & Haglund, Björn (red.) (2011). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. Stockholm: Liber

Lindström, Gunnar & Pennlert, Lars Åke. (2008). *Undervisning i teori och praktik en introduktion i didaktik*. Enskede: TPB

Patel, Rune & Davidson, Bo. (2011). *Forskningsmetodikens grunder; Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund; Studentlitteratur

Parling, Britt-Marie (2005). *När intresse blir kunskap: fritidspedagogikens mål och medel*. Stockholm: Lärarförbundet

[https://www1.lararforbundet.se/web%5Cshop2.nsf/webDescription/97662F996C865662C12570AF0000A404/\\$file/Nar_intresse_blor_kunskap.pdf](https://www1.lararforbundet.se/web%5Cshop2.nsf/webDescription/97662F996C865662C12570AF0000A404/$file/Nar_intresse_blor_kunskap.pdf)

Pihlgren, Ann S. (red.) (2011). *Fritidshemmet: fritidslärares uppdrag på fritidshemmet och i skolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Pihlgren, Ann S. (2012). *Demokratiska arbetsformer: värdegrundsarbete i skolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Rohlin, Malin, (2011). *Att styra i namn av barns fritid; En nutidshistoria om konstruktionen av dagens fritidshem i samordning med skolan.* Stockholm; Lärarhögskolan (Doktorsavhandling)

Stensmo, Christer (2007). *Pedagogisk filosofi: en introduktion.* 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Sträng, Mona (red), (2005). *Samspel för lärande; Didaktiska redskap för professionella lärare.* Lund; Studentlitteratur

Skolverket (2010). *Skollagen (2010:800): med Lagen om införande av skollagen.* Stockholm: Norstedt juridik

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr 11.* Stockholm: Skolverket

Skolverket (2014). *Allmänna råd och kommentarer för fritidshem.* Stockholm: Skolverket

Skolverket (2007). *Allmänna råd och kommentarer för fritidshem.* Stockholm: Skolverket

Söderström, Åsa (2006). *"Att göra sina uppgifter, vara tyst och lämna in i tid": om elevansvar i det högmoderna samhället.* Diss. Karlstad: Karlstads universitet,

Tham, Amelie (1998). *Jag vill ha inflytande över allt: en bok om elevinflytande i skolan från Skolverket.* Stockholm: Skolverket

Wede, Christer (2011). *Arbetslaget söker sina uppgifter: ett utvecklingsarbete om elevers inflytande över sitt lärande som resulterat i en elevanalysmodell*. Borås: Institutionen för pedagogik, Högskolan i Borås

Internetkällor:

Skolinspektionen (2010). *Kvalité i fritidshem*

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/fritids/rapport-kvalitet-fritidshem.pdf>

(Hämtad 2014-05-29)

Tuiskus, Jarko (2009). *Elevers inflytande under fritidshemsverksamheten*. Nacka: Skolporten

http://www.skolporten.se/app/uploads/2009/01/UL_artikel_1_2009_Jarko_tuisku.pdf

UNICEF Professor Judy Sebba & Dr Carol Robinson.

<https://unicef.se/skolor/rattighetsbaserad-skola>

(Hämtad 2013-12-04)

Vetenskapsrådet

<http://www.vr.se/download/18.3a36c20d133af0c12958000491/1321864357049/God+forskningssed+2011.1.pdf>

(Hämtad 2013-12-12)

Bilaga 1

Personligt brev till pedagoger på fritidshemsverksamheter.

Hej!

Vi är två högskolestudenter som läser till lärare med inriktning mot fritidshem. Vi går sista året och därmed skriver vi vår c-uppsats. Vi undrar därför om ni är intresserade av att ställa upp på en intervju gällande vår undersökning. Intervjun är såklart frivillig men vi tar tacksamt emot ert intresse. Era svar kommer enbart att användas av oss till vår undersökning och varken platser eller namn kommer att finnas med.

Är ni intresserade så hör av eller mejla.

Mvh Karolin Follin & Angelica Klang

Angelica Klang

ankie78@msn.com

07026-51004

Follin

carrofollin@hotmail.com

0725-590009

Karolin

Bilaga 2

Intervjufrågor till fritidspedagoger

*Hur arbetar fritidshemmen för att främja elevens ansvar?

Hur arbetar ni med elevinflytande på fritidshemmet?

Hur vet eleven att de har elevinflytande?

Eleverna behöver stöd av vuxna, men också möjligheter att ta eget ansvar (självständighet)